

Menippská satira

- počátky tohoto žánru jsou spojeny s populárně etickým kynismem (filozofická škola, kterou ve 4. stol. př. Kr. založil Antisthenés z Athén; kynikové hlásali střídmy a skromný život v souladu s přírodou, odmítali přepych a požitky) a jeho literárním projevem – diatribou = populárně filozofická rozprava s moralizující argumentací oživovanou různými příklady, anekdotami i parodicky vyznívajícími citáty (tzv. *accomodatio versuum* = vtipné zapojování veršů do prózy, při kterém se mění jejich původní význam); cílem diatriby bylo poučení stejně jako pobavení; zakladatelem tohoto literárního projevu byl **Bión z Borystheny** (3. stol. př. Kr.)
- ve svých počátcích byla menippská satira koncipována jako zábavné, didaktické a současně kritické zesměšňování všeho, co bylo v rozporu s kynickými představami
- typická kompoziční technika menippské satiry = prozimetrum (smíšený styl), tj. střídání prozaických a veršových partií (může se jednat o verše převzaté z díla jiného autora, např. Homéra či Vergilia, nebo o autorovy vlastní verše) – verše se stávají ústrojnou součástí prozaického textu
- charakteristické je střídání vysokých a nízkých vyjadřovacích prostředků a obsahová heterogenita založená na protikladu vznešeného a výsměšného, vážného a komického (*spúdogeloion*)
- typický repertoár menippských motivů: různé fantastické, nadpřirozené motivy, jako je sněm bohů, cesta na nebesa, sestup do podsvětí či posmrtné zážitky
- pro zpracování uvedených námětů je příznačné využití parodie (často jsou parodováni bohové, filozofové, eventuálně i sám autor satiry), karikatury, kontrastu a ironických paradoxů
- formální i námětová pestrost menippské satiry vychází z kynické diatriby (viz výše) > menippská satira = směsice nesusoudných prvků (právě tato nesusoudnost je základní žánrovou charakteristikou)
- k řeckým pěstitelům menippské satiry patří v chronologickém sledu:
 - kynický filozof **Menippos z Gadar** (3. stol. př. Kr.; podle Menippa získal žánr své jméno; jeho dílo se nedochovalo)
 - epigramatik a Menippův následovník **Meleágr z Gadar** (1. stol. př. Kr.; jeho satiry se ztratily)
 - představitel druhé sofistiky **Lúkiános ze Samosat** (2. stol. Kr.)
- do římské literatury uvedl menippskou satiru (včetně jejího názvu) svým dílem *Saturae Menippeae* (dochovaly se fragmentárně) polyhistor **M. Terentius Varro Reatinus** (2.–1. stol. př. Kr.), jenž se tak odchýlil od existující římské tradice veršované satiry (Ennius a Lucilius): prostřednictvím menippské satiry kritizoval morální úpadek římské společnosti včetně pronikání orientálních kultů do Říma či módní záliby svých současníků v plytkém filozofování
- další tvorba v duchu Menippova, resp. Varronova, odkazu:
 - drobný spis s názvem *Apocolocyntosis divi Claudii Seneky Mladšího* (*Ztykvení božského Claudia*) či *Ludus de morte Claudii* (*Hra o Claudiově smrti*)

- úvodní dvě knihy **Martianovy** encyklopedie sedmi svobodných umění *De nuptiis Philologiae et Mercurii (O sňatku Mercuria a Filologie)*
- řecky psané spisy římského císaře **Iúliána Apostaty**
- (dříve byl za menippskou satiru označován také Petroniův román *Satyricon*, protože je napsán prozimetrem)